

บทที่ ๓

กระบวนการนิยมสังคม ความผิดและไทย ในกฎหมายกับในพระวินัย

๑. บทนำ

ในบทที่ ๒ ได้กล่าวถึงบทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและไทย โดยกฎหมายมุ่งเน้นหนักที่จะกำหนดความผิดและไทยแก่บุคคลภายนอกเป็น "ประชาชนกลุ่มเป้าหมายหลัก" ส่วนพระวินัยมุ่งเน้นหนักที่จะกำหนดความผิดและไทยแก่บุคคลภายในพุทธศาสนาเป็น "ประชาชนกลุ่มเป้าหมายหลัก" แต่ก็มีข้อสังเกตว่าบุคคลที่เป็น "บุคคล" ตามความหมายของกฎหมายเหมือนบุคคลทั่วไป เพราะฉะนั้นภิกษุนอกจากจะอยู่ภายใต้การกำหนดความผิดและไทยตามพระวินัยอีก Litecoin ยังต้องอยู่ภายใต้การกำหนดความผิดและไทยตามพระวินัยอีกด้วย

เมื่อกฎหมายและพระวินัยต่างกันมากที่ต้องการกำหนดความผิดและไทยตั้งที่ว่ามานี้ ถ้าจะนิจารณาถูกต้องตามหลักเหตุผลและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายแล้ว ทั้งกฎหมายและพระวินัยจะต้องมีกฎตัวไว้ให้ชัดเจนก่อนว่า การกระทำใดลักษณะใดที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องถูกลงโทษไทย เพราะมิใช่นั้นแล้วก็จะไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกลงโทษเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่รู้ว่าทำอะไรลงโทษไป เมื่อไรจะมีความผิดหรือไม่มีความผิด ด้วยเหตุผลตั้งกล่าวว่า ทั้งประมวลกฎหมายอาญาและพระวินัยนี้กฎตัวจังหวัดลักษณะการท่านองเดียวกันว่า ผู้ใดจะถูกลงโทษก็ต้องเมื่อผู้นั้นได้กระทำความผิดตามที่นี้กฎตัวไว้ ก่อนแล้วว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ ได้บัญญัติไว้ว่า "บุคคลจักต้องรับโทษในการอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายห้ามไว้ในขณะกระทำการนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษให้ไว้ และไทยที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่นี้บัญญัติไว้ในกฎหมาย"

ตามบทบัญญัติในมาตรานี้ กฎหมายกำหนดหลักการลงโทษไว้ ๓ ประการ คือ

- 1 จะไม่มีความผิดโดยไม่มีกฎหมาย
- 2 จะไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย
- 3 ศาลจะลงโทษอื่นนอกจากโทษในกฎหมาย สำหรับความผิดนั้นไม่ได้¹

ซึ่งแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายในมาตราหนึ่งของไทยก็ลอกคล้องกับหลักสากลตามแนวคิด

ของประชานุทั้งสองคน เช่น ชาร์ล เบคคาเรีย และ เจเรมี เบแยร์น ที่เสนอแนวคิดว่า “เมื่อไม่มีกฎหมาย ก็ไม่มีอาชญากรรมและโทษ”(No crime, no punishment without law) และ “โทษที่ลงจะต้องได้สัดส่วนเหมาะสมสมกับความผิดอาญา”(Quantitative proportionality between crimes and punishment)²

ในการพระวินัยบัญญัติที่ลือหลักการท่านอง เดียวทันนี้ ลือผู้ที่จะถูกลงโทษจะต้องทำในสิ่งที่พระวินัยบัญญัติไว้ก่อนแน่แล้วว่า เป็นความผิดเท่านั้น มิเช่นนั้นจะได้รับการยกเว้นโทษ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงยกเว้นให้แก่กิษรูปรมารที่กระทำความผิดอันเป็นมูลเหตุให้เกิดการบัญญัติพระวินัยลิกขานหนึ่ง ขึ้น ภิกษุที่ได้รับการยกเว้นความผิดและโทษมี 4 ประเภท คือ

- 1 ภิกษุที่บ้าคลั่งจนไม่มีผลลัพธ์ชั้น
- 2 ภิกษุผู้เพ้อถิ่งไม่รู้ลึกตัว
- 3 ภิกษุผู้กระสับกระส่าย เพราะ วนนาการล้าสั้น ไม่มีผล
- 4 ภิกษุผู้ก่อเหตุให้ทรงบัญญัติลิกขานหนึ่ง³

เมื่อพิจารณาตามนี้ก็จะเห็นได้ว่าภิกษุผู้ได้รับการยกเว้นความผิดและโทษประเภทที่สี่ อันเป็นผู้ก่อเหตุให้ทรงบัญญัติลิกขานหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “อาทิกามิกะ”

คำว่า “อาทิกามิกะ” (Adikamika) พระราชนอนุสูต ได้อธิบายโดยแยกออกเป็น 2 ความหมาย⁴ ดังนี้

ความหมายที่ 1 คือ ชื่อคัมภีร์แรกของพระวินัยปิฎก (name of the first main division of Vinaya-Pitaka) คือพระวินัยปิฎกแบ่งออกเป็น 5 คัมภีร์ ได้แก่ อาทิกามิกะ, ป้าจิตติ์, มหาวรรค, จุลวรรค และบปริวาร อาทิกามิกะ เป็นคัมภีร์แรกที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดของภิกษุตั้งแต่ปาราชิกถึงอนิยม

ความหมายที่ 2 คือ ผู้กระกรรมแรก, ภิกษุผู้เป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขานหนึ่ง ๆ (the beginner, the first transgressor; the first doer) จะนี้ อาทิ กัมมิกะ ในความหมายนี้ หมายถึงภิกษุผู้กระทำผิดครั้งแรกอันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขานหนึ่ง ๆ เมื่อจะกล่าวได้ว่าการกระทำในลักษณะนั้นต่อนารายณ์จะบัญญัติว่า เป็นความผิดก็ตาม แต่ภิกษุรูปนั้นก็จะได้รับการยกเว้นความผิดและโทษ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่า เมื่อไม่มีบกบัญญัติไว้ก่อนว่า เป็นความผิดก็จะไม่มีการลงโทษ ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้ในพระวินัยปิฎกที่จะยกมาให้ดู ดังต่อไปนี้

ในสมัยหนึ่งมีบุตรเศรษฐีคนหนึ่ง ซึ่งว่า สุกินน์^๕ แห่งตำบลลันดาม ตั้งอยู่ไม่ไกลจากเมืองเวสาลี ได้เห็นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังทรงแสดงธรรมอยู่ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต้องการจะอุกบวช หากแต่บิดามารดาหัดทานไว้ แต่ท้ายที่สุดก็ทนอ่อนโนนของสุกินน์ไม่ไหว ก็ยอมให้อุกบวช หลังจากอุกบวชแล้วบิดามารดาทิวงวนให้ลังกือ ครั้นพระสุกินน์ไม่ลังกือ บิดามารดา ก็ขอร้องว่าถ้าไม่ลังกือให้ช่วยสืบสายโลพิตไว้ โดยกล่าวว่า "...พ่อสุกินน์ พ่องลับพิชพันธุ์ไว้บ้าง พากเจ้าลิฉิวจะได้ไม่รับทรัพย์สมบัติของพากเรา อันหมายความว่าสุกินน์ไม่ได้ไปเลี่ย..." พระสุกินน์ รู้สึกเห็นใจมารดาและเห็นว่าพระพุทธเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติห้ามเรื่องนี้ไว้ จึงยินยอมตามโดยเสนเมณูกันนาง บุราพาพุทธิยิก ซึ่งเป็นภารรยาเก่าถึง ๓ ครั้ง ช่วยการกระทำดังกล่าวนี้เล่าลือกันไปทั่ว พระสุกินน์เดือดร้อนและเป็นทุกข์กับการกระทำของตนเองมาก ต่อมากว่าทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์และทรงสอนสามาṇีให้สวนพระสุกินน์ ครั้นได้ความว่าเป็นจริงดังคำเล่าลือ พระพุทธเจ้าจึงทรงดำเนินและแสดงธรรมลังสัน แล้วได้ทรงบัญญัติพระปฐมປาราชิกสิกขานกว่า "๑ ภิกษุใด เสนเมณูกันธรรม เป็นປาราชิก หาสังวาสมิได"^๖

ປาราชิก ถือเป็นไทยสถานหนักที่สุดของพระวินัย แต่ด้วยเหตุที่พระสุกินน์เป็น อาทิกัมมิกะ คือผู้กระทำผิดอันเป็นมูลเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขานหนึ่งชั้น จึงไม่ต้องถูกลงโทษ

หลังจากเรื่องพระสุกินน์แล้ว ก็ยังมีพระภิกษุอีกรูปหนึ่ง เลี้ยงลิงตัวเมียไว้ และเสพเมณูกันลิงตัวนั้นบ่อย ๆ เมื่อถูกพระภิกษุอื่นคัดค้านดำเนิน ก็อ้างว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามก็เฉพาะ การเสพเมณูกันบมบุญผู้ถูงเท่านั้น ไม่ได้ทรงห้ามเรื่องลังก์ ต่อมากว่านี้ทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์ หลังจากได้ความสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงบัญญัติเรื่องการเสพเมณูกัน

เพิ่มเติมว่า “อนึ่งภิกขุใด เสพเนตรธรรมโดยที่สูตแม้ในลัตต์ติรัจนาด้วยเมีย เป็นปาราชิก ทางลังวาลสมได้”

พระฉนั้น เมื่อพิจารณาจากหลักการอันนี้แล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายมีหลักการสอดคล้องกับพระวินัย ตรงที่ถือว่า ผู้ที่จะถือว่ากระทำผิดและถูกลงโทษได้ต่อเมื่อมีบันทึกติดไว้ก่อนแล้วเท่านั้น ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ในเมื่อห้องกฎหมายและพระวินัยยังต้องหลักการท่านองเดียวกันนี้ เราจึงควรจะได้ศึกษาถึงกระบวนการนับถือติดความผิดและโทษในกฎหมายและในพระวินัย ว่ามีกระบวนการเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง

2. กระบวนการนับถือติดความผิดและโทษในกฎหมาย

การกล่าวถึง กระบวนการนับถือติดความผิดและโทษ ในกฎหมาย ก็หมายถึง การกล่าวถึงกระบวนการนับถือกฎหมายทั่ว ๆ ไปนั้นเอง เพราะได้กล่าวไว้ในตอนก่อนหน้าแล้วว่าการกระทำใดจะถือว่าเป็นความผิดและได้รับโทษต่อเมื่อมีกฎหมายนับถือติดความผิดและโทษล้าหรับการกระทำนั้นไว้เท่านั้น การกล่าวถึงกระบวนการนับถือติดความผิดและโทษในกฎหมายไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์ และสมัยการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละหัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 กระบวนการนับถือกฎหมายสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์

การนับถือกฎหมายสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์คือ สมัยการปกครองในระบบสมบูรณภาพลิทธิราชย์ นั่นเอง สมัยนี้พระมหาภัตติรัชท์ทรงมีอำนาจเด็ดขาดแต่เนียงพระองค์เดียวทั้งในด้านการปกครองและการตรากฎหมายได้ ออกใช้ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการของรัฐสภาเท่านั้น สมัยที่ปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์ ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การนับถือกฎหมายทั่วไป เราไม่สามารถหาคำตอบที่เป็นหลักฐานได้อย่างแน่ชัดว่า ลингที่เรียกว่า “กฎหมาย” อันหมายถึงกฎหมายที่ความประพฤติของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นดังแต่เมื่อใด แต่เชื่อกันว่ากฎหมายเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่มนุษย์รู้จักอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมแล้ว เพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันมนุษย์ก็จำเป็นต้องจัดระเบียบ

สังคม ระหว่างนี้ของสังคมในราชย์แรก ๆ ก็คงเป็นระยะเบี่ยงเบ้าง ฯ เช่นระยะเบี่ยนการรับสมາชิกใหม่ เข้าสู่ผู้ หรือระยะเบี่ยนการซับสมາชิกออกจากผู้ ที่เป็นต้น⁹ ต่อมาเมื่อสภาพความเป็นอยู่ในสังคมค่อย ๆ สลับซึ่งกันขึ้น การวางแผนของราชบุรุษสังคมก็ค่อย ๆ สลับซึ่งกันขึ้น เป็นเงาตามตัวเช่นกัน ระยะเบี่ยนสังคมเหล่านี้น่าจะถูกกำหนดขึ้นจากพิธีกรรมของศាសนา หรือจารีตประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ ทุกชาติทุกภาษาจึงมีกฎหมายเป็นของตนเองซึ่งอาจมีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันกฎหมายของชาติอื่นภาษาอื่นบ้างก็ได้ สูดแล้วแต่จะได้รับอิทธิพลของกัณฑ์ภัยมากน้อยแค่ไหน ชาติไทยก็เป็นชาติเก่าแก่ชาติหนึ่งที่มีกฎหมายเป็นของตนเอง หากจะพิจารณาในแต่ละสมัยจะได้ดังนี้

(1) สมัยสุโขทัย ถ้าเราย้อนศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยตั้งแต่สมัยที่อยู่มาจากการตั้งถิ่นฐานแยกสุวรรณภูมิใหม่ ๆ จะเห็นได้ว่า สมัยนั้นในประเทศไทยมีตัวอักษรเป็นของตนเองใช้การดำเนินชีวิตตอกย้ำโดยได้ชนบทรวมเนียมประเพณีที่เป็นของตนเองแต่ตั้งเดิมบ้างและที่รับเอามาจากประเพณีท้องถิ่นที่อยู่พม่าอยู่บ้าง อันเป็นต้นแบบที่มีอยู่และเขมราชาศิยมา ก่อน ภาษาที่ใช้กันอยู่ในแยกนี้ก็เป็นภาษาคุณ¹⁰ ซึ่งพบทราบมีความจากกันเดียวกันอย่าง ในรูปของคำสั่ง คำม吁ชา ที่สืบทอดต่อ กันมา จนกระทั่งมาถึงปี พ.ศ. 1826 เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นให้ตรงแล้ว จึงได้บันทึกกฎหมายขึ้นไว้เป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นได้จากหลักศิลปะจารึก มืออยู่หลายเรื่อง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษเก็บภาษี กฎหมายเกี่ยวกับเสรีภาพการค้าขาย กฎหมายที่เกี่ยวกับ Murdoch ตลอดจนการเสนอเรื่องราวร้องทุกษ์ การทูลเกล้าด้วยภูมิปัญญา ดังที่จารึกไว้ว่า

ในปากประชุมมีกระดึงอันแยวน ไว้ในนั้น ไฟร์ฟานน้ำปาก กลางบ้านกลางเมือง
มีตัวอย่างมีความเจ็บท้องห้องใจ มีกลิ่นกล่าวเสียงเจ้าเลิงขุนป่ารี ใบสันกระดึง
อันทำแยวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ขันเรียก เมื่อความลับเรา
ความแก้มกันตัวยังชื่อ ไฟร์ในเมืองสุโขทัยนั้นจังชม¹¹

ต่อมาได้หลักฐานเพิ่มเติมจากศิลปะจารึกที่ค้นพบในปี พ.ศ. 2473 ว่า บรรดากฎหมายไทยตั้งแต่สมัยอดีตมาหาใช้เป็นของไทยตั้งเดิมทั้งหมดไม่ แต่ส่วนหนึ่งมีร่องรอยมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของอินเดีย¹²

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานหลาย ๆ อย่างแล้ว จะเห็นได้ว่า กระบวนการประกาศกฎหมายได้ ออกใช้ในสมัยนี้สุดแล้วแต่พระมหาษัตรีทรงเห็นสมควร ถ้าทรงเห็นสมควรก็มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้กฎหมายนั้น แล้วทรงโปรดให้เจ้ารักษ์หลักกฎหมายนั้น ๆ ไว้ในหลักศิลปะเจ้ารักษ์ต่าง ๆ

(2) สัญกรุงศรีอยุธยา กระบวนการนับถือกฎหมายชั้นใช้ในสมัยนี้ยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม คือ พระมหาษัตรียังคงมีอำนาจเด็ดขาดแต่เนียงพระองค์เดียว ในสมัยนี้ไทยสามารถตีครบทั้งชื่อ ได้ และได้ก้าวต่อหน้าพระมหาธรรมณูโหรหิดมาไว้ที่กรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก ต่อมานวพรามณ์เหล่านี้ได้ถวายแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองแบบสมบูรณ์ภราลีธิราชย์ ซึ่งเปลี่ยนไปจากสมัยสุโขทัยที่ปกครองด้วยระบบอนผ่องปักษ์ลูก พระมหาณ์เหล่านี้มีอิทธิพลทั้งในด้านการปกครองและการตรากฎหมายควบคู่กันไปด้วย

ระบบกฎหมายที่ประกาศใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อตั้งนี้

1 คัมภีรพระธรรมศาสตร์ ถือเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ประดุจประกาศตัวสวรรค์ที่จะล่วงลงเมิดหรือฝ่าฝืนไม่ได้ เนื้อหาของคัมภีร์ว่าด้วยแนวทางของการเมืองและกฎหมาย ผู้ดังความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน รวมทั้งบรรทัดฐานที่ใช้ในการปกครอง พระราชาศาสตร์ อันได้แก่พระบรมราชวินิจัยในบรรอดดีของพระมหาษัตรี ก็ทั้งหลายซึ่งมีข้อและรายละเอียดมีต่อ ๆ กันมา โดยถือหลักการว่าพระราชาศาสตร์จะต้องสอดคล้องกับพระธรรมศาสตร์

3 กฎหมายอื่น ๆ อันได้แก่กฎหมายที่พระมหาษัตรีทรงกำหนดขึ้น และประกาศใช้ เช่น กฎหมายลักษณะพยาน, กฎหมายลักษณะอาญาหลวง, กฎหมายลักษณะผู้เมีย, กฎหมายลักษณะโจร เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้เรียกชื่อว่า "พระราชากำหนดพระอัยการ หรือ พระราชากำหนดกฎหมาย"¹²

(3) สัญกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. 2310 แล้วกฎหมายส่วนใหญ่ถูกเผาทำลายเสียจำนวนมาก จึงได้มีความพยายามรวบรวมส่วนที่เหลือได้ทั้งสิ้น ๕๕ เล่ม¹³ และได้มีการชำระสังกุญญายศรั้งใหญ่ โดยทรงมอบหมายให้พวกลูกชน

สมัยกรุงเก่าที่รอดพ้นจากการถูกข่าหัวเรือถูกความต้องไปเป็นเชลย พระบาทสมเด็จพระบูพอดีฟ้า-
อุป้า ใจ ได้ทรงประภัสดิ์ที่ต้องเข้าราชบูพอดีในปี พ.ศ. 2347 ว่า

"ศุภนิศดุ ๑๑๖๖ ฯลฯ พระบาทสมเด็จพระบูพอดีราชาธิราชามีบังคับฯ ฯลฯ
แล้วจึงออกพระราชบัญญัตินี้บูพอดี ให้กับชาวต่างด้าวที่มาร่วมมิมาฯ ฯลฯ จังเจ้าพระยาศรีธรรม-
ราชเดชะชาติอัมมาตยาบูพอดี ภารานั้นคงคุ้มครองพระบูพอดีด้วยหัวความ นายบูพอดี
ช่างเหล็กหลวงร่องทุกสี่ราชกัลจ่าวไทย พระเกurm } ใจความว่า อ้าแตงป้อม
นายราชาออร์ร }

ป้อมภรรยา นายบูพอดี ร่องท่ายา นายบูพอดีฯ ให้การแก่พระเกurm ว่า อ้าแตงป้อม
นอกใจท้าชู้ด้วยนายราชาออร์รแล้วมานี้่องท่ายานายบูพอดีฯ ไม่ท่ายา พระเกurm
หากผิดตามคำให้การนายบูพอดีไม่ พระเกurm มุดชาแทะ โ梁อ้าแตงป้อมและ
นิจารณาไม่เป็น สัก } เข้าด้วยอ้าแตงป้อม แล้วตัดหัวความมาให้ลูกชุน
ธรรม }

สายหลวงปุกษาฯ ว่า เป็นเหตุที่อย่าช้าย ให้อ้าแตงป้อมกับนายบูพอดีชาดจาก
ผู้เมียกันตามกฎหมายจึงทรงพระบูพอดีรัสร่วงป้อมนอกใจชายแล้วมาฟ้องอย่าช้าย
ลูกชุนปุกษาให้ทายกันนั้นหาเป็นยุติธรรมไม่ จังมีพระราช ในการตรัสสั่งให้
เจ้าพญาพระคลังເเอกสารบูพอดี สายหลวงมาสอนกับตนนับ หลาหลวง } ใจความว่า
ช้างที่ }

สายหายได้ฟ้องขออย่าช้าย ก้านว่า เป็นเหตุที่อย่าช้ายอย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสาม
ฉบับ จังมีพระราช ในการตรัสว่าฝ่ายพุทธจักรนี้ ฯลฯ พระไตรปิฎกธรรมนี้เพื่อ
เนื่องวิปริต ฯลฯ ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณหันท์ปวง ฯลฯ ให้ก้า
สังคายนา ฯลฯ และฝ่ายช้างอาณาจักรนี้กษัตริย์บูพอดีทรงแผ่นดินนี้อาทิตย์ซึ่งในราชน
ราชนิติกกฎหมาย จังนิพากษ์ตัดสินเนื้อความราษฎรทั้งปวง ได้โดยยุติธรรมและ
พระราชากำหนดพระอัยการนี้กันเป็นเนื่องวิปริตนิดช้าต่างกันไป เป็นอันมากด้วยคน
อันໄภพลังหาความละอายแยกบานมีได้ ตัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พากษาฯ

ให้เสียค่าธรรมเนียมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จังหวังพระภูพานาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมเจ้าทูลละของทูลพะราบากที่มีผลต่อญญาได้อาลักษณ์สุนทริษา ผู้ว่า
ที่พระอลาักษณ์ 1 ชุมสารประเสริฐ 1 ชุมวิเชียรอักษร 1 ชุมวิจิตรอักษร 1
ลูกชุม ชุมหลวงพระไกรลี พระราชพินิจ ราชบานหลัค 1 หลวงอัญญา 1
ราชบันทัดย พระมหาวิชาธรรม 1 ชุมศรีวิหาร 1 นายพิม 1 นายด่าน
นาเรียน 1 ให้ชารพระราชนกานทนบานพระอัยการอัมมือญในหลวง ตั้งแต่
พระธรรมศาสตร์ให้ถูกถ้วนตามมาฟ แฟและเนื้อความมีให้ดีเด่นขึ้นได้ จัดเป็น
หมวดเหล่าเข้าไว ฯลฯ แล้วให้อาลักษณ์สุนทริษาก 3 ฉบับ ไว้ห้องเครื่อง
ฉบับหนึ่ง ไว้หลวงฉบับหนึ่ง ณ สำนักหลวงสำหรับลูกชุมฉบับหนึ่ง ปิดตรา
พระราชลี }
พระคลี } ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ เกณฑ์ } เชิญพระสมุดพระราชน
บันแก้ว } ให้เป็นสำคัญ ถ้าพระ เกณฑ์ } ให้เป็นสำคัญ ถ้าพระ เกณฑ์ }
กานทนบานพระอัยการอภิภากษา กิจจต์ ได้ลูกชุมทั้งปวง ไม่เห็นปฏิตราสำนวน
นี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟัง เอาเป็นอันขาดที่เดียว”¹⁴

จากคำปราภกในการชาราภูมายครั้งนี้ ก็พอจะเห็นกระบวนการในการจัดทำ
ภูมายในสมัยนี้ได้ดังนี้

1. สาเหตุที่ทรงชาราภยเสียใหม่พระทรงพิจารณาเห็นว่า “ภูมายที่ใช้นามแต่ก่อน
ยังวิปลาสคลาดเคลื่อนไม่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี ทั้งนี้อาจจะเป็นพระความบกพร่องนี้มีมา¹⁵
แล้วแต่สมัยตั้งเดิมหรือไม่ก็อาจต่อเดิมเสริมแต่งให้คลาดเคลื่อนในสมัยหลัง
2. ได้มีการประชุม เพื่อพิจารณาความวิปลาสคลาดเคลื่อนร่วมกันระหว่างฝ่ายศาน-
จักรและฝ่ายอาณาจักร และพระมหาภัตตริยทรงเป็นองค์ผู้พิพากษาสูงสุด เมื่อจะผ่านกระบวนการ
การพิจารณามาแล้ว แต่ถ้าทรงเห็นว่าซึ่งไม่เป็นธรรม ก็ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะพิจารณาใหม่ได้
3. ได้ทรงตั้งคณะกรรมการซึ่งเพื่อชาระสังลักษณ์ภูมายเสียใหม่ทั้งหมด

4 หลังจากจัดทำเสร็จแล้ว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์ชุมชนก้าวกฎหมายไว้จำนวน 3 ฉบับ โดยตรวจสอบให้ถูกต้องตรงกัน แล้วประทับตราราชลี๊ฟ, คชลี๊ฟ และตราปั๊วแก้ว และให้เก็บไว้ที่ห้องเครื่อง, ห้องลวง และสานหลุง อายุคงเหลือฉบับ กฎหมายนี้เป็นที่รู้จักกันดีในสังคมนี้คือกฎหมายตราสามดวงนี้เอง

5 ในการพิจารณาพิพากษาอุรุตติได้ ให้ยึดถือกฎหมายที่มีตรานี้ประทับเท่านั้น เป็นบรรทัดฐาน

(4) สัญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัว ตั้งแต่สัญรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องติดต่อกับชาวผู้ร่วมต่างชาติมากขึ้น ชาวต่างชาติเห็นว่ากฎหมายไทย ยังล้าหลังอยู่หลายประการ จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายกันใหม่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงทรงตั้งคณะกรรมการร่างกฎหมายขึ้น ประกอบด้วยบุคคลสำคัญคือ กรมหมื่นราชบุรี-ดิเรกฤทธิ์ ซึ่งยกย่องกันต่อมาว่า เป็นบิดาแห่งวงการกฎหมายไทย นอกจากนี้คณะกรรมการชุดนี้ยัง ประกอบด้วยชาวต่างชาติที่มีความร้อนรู้เรื่องกฎหมายด้วย ได้ลงมือร่างกันตั้งแต่ พ.ศ. 2440 โดยยกร่างเป็นภาษาอังกฤษก่อนแล้วแปลเป็นภาษาไทย ร่างเสร็จเมื่อพ.ศ. 2450 แล้วพิมพ์ออกเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส กฎหมายนี้ถือได้ว่าเป็น ประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย เรียกประมวลกฎหมายฉบับนี้ว่า “กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127”¹⁵

2.1.2 การบัญญัติกฎหมายอาญา กฎหมายอาญาของไทยเท่าที่คันபනலக்ஷானமีมาตั้งแต่สัญสุใช้หัย แต่ไม่ได้อยู่ในรูปของประมวลกฎหมาย หากแต่อยู่ในรูปของกฎหมายลักษณะอาญา เช่น ลักษณะอาญาลวง, ลักษณะอาญาภัย, ลักษณะใจ, ลักษณะชบดีก, ลักษณะวิวาท, ลักษณะข่มขู่ล่วงประเวณี ฯลฯ แล้วก็ค่อยๆ วิวัฒนาการต่อมาถึงสัญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการจัดทำกฎหมายในรูปประมวลกฎหมายขึ้น คือรวมบทบัญญัติเรื่องเดียว กันที่กราจจะจ่ายอยู่มารวมไว้ด้วยกัน จัดให้เป็นหมวดหมู่ มีข้อความเท่าถึงกัน จัดทำเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2451 เรียกว่า กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งนับได้ว่าเป็นกฎหมายอาญาฉบับแรกของไทย ใน การร่างกฎหมายนี้ได้วัดมาตรฐานต่างชาติที่มีความชำนาญในด้านกฎหมายร่วมกัน

ร่างกันนักกฎหมายไทย ในการจัดทำร่างกฎหมายนี้ได้มีการเทียบเคียงกับประมวลกฎหมายอาญาของประเทศต่าง ๆ ดัง

- 1 ประมวลกฎหมายอาญาของฝรั่งเศส ค.ศ. 1810
- 2 ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมัน ค.ศ. 1870
- 3 ประมวลกฎหมายอาญาของอังกฤษ ค.ศ. 1879
- 4 ประมวลกฎหมายอาญาของเนเธอร์แลนด์ ค.ศ. 1881
- 5 ประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลี ค.ศ. 1889
- 6 ประมวลกฎหมายอาญาของอียิปต์ ค.ศ. 1904
- 7 ประมวลกฎหมายอาญาของอินเดีย ค.ศ. 1860
- 8 ประมวลกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น ค.ศ. 1907

โดยได้เทียบเคียงกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลีและเนเธอร์แลนด์

มากที่สุด¹⁶

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดเราพอจะเห็นกระบวนการจัดทำกฎหมายในสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์ว่า การจัดทำกฎหมายใด ๆ ไม่ได้ผ่านกระบวนการทางรัฐสภา เพราะสมัยนั้นไม่มีรัฐสภาทั้งหมดขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพระมหาษัตริย์จะทรงเห็นสมควร บางครั้งพระองค์ก็ทรงตราขึ้นใช้เอง พระบรมราชโองการใด ๆ ของพระมหาษัตริย์ในสมัยการปกครองด้วยระบบอนสมบูรณ์ญาลิธิราชย์ อาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายทั้งสิ้น ส่วนบางครั้งพระมหาษัตริย์อาจทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเองซึ่งอาจเป็นคนไทยหรือชาวต่างชาติด้วยก็ได้

2.2 กระบวนการบัญญัติกฎหมายสมัยการปกครองด้วยระบบบริสุทธิ์

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณ์ญาลิธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 พระมหาษัตริย์ที่เคยมีอำนาจสูงสุดทั้งในด้านการปกครองและด้านการตราชากฎหมายออกใช้ก็ทรงเปลี่ยนฐานะมาใช้อำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญ

กำหนดคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา, ใช้อำนาจบริหารทางคดีและรัฐมนตรีและใช้อำนาจตุลาการทางศาล เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดเช่นนี้ ภาระหน้าที่ในการตรากฎหมายได้ ๗ ออกให้จังเปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์มาเป็นรัฐสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2528 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มาตรา 74 บัญญัติว่า “รัฐสภาประกอบตัวยุติสภากลั่น祫และสภานิติบัญญัติราชนคร” อ่านว่า หน้าที่ของรัฐสภา ๓ ประการ คือ

1 ตรากฎหมาย โดยรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 76 บัญญัติไว้ว่า “ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและข้อยอมของรัฐสภา”

2 ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อมิให้รัฐบาลใช้อำนาจไปในทางที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชน รัฐธรรมนูญ มาตรา 135 จังบัญญัติว่า “วุฒิสภากลั่น祫และสภานิติบัญญัติรวมอ่านใจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” อาจจะควบคุมโดยการตั้งกระทู้ถาม, เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ รวมทั้งตรวจสอบลืนสวนการทำงานของฝ่ายบริหารด้วย

3 ให้ความเห็นชอบ ในการบริหารงานของคณะกรรมการรัฐมนตรีทางการเมืองก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสูงต่อประเทศชาติ ดังนี้จะบัญญัติเริ่งต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา ก่อน

ในการใช้อำนาจทั้ง ๓ ประการนี้ จะกล่าวรายละเอียดเฉพาะอ่านใจในการตรากฎหมายเท่านั้น อ่านใจในการตรากฎหมายของรัฐสภาหมายถึงอ่านใจหน้าที่ในการออก, แก้ไขเปลี่ยนแปลง, หรือยกเลิกพระราชบัญญัติ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งมีกระบวนการตั้งต่อไปนี้

2.2.1 ผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติ¹⁷ ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดย

1 คดีและรัฐมนตรี

2 สมาชิกสภานิติบัญญัติราชนคร

การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อพระบรมราชโองการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพระบรมราชโองการเมืองนั้นไม่น้อยกว่าห้าสิบคนรับรอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี ในการพิจารณาลงสัญญาว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้วินิจฉัย¹⁸

2.2.2 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ จะต้องเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา ก็ต่อเมื่อร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยงบประมาณรายจ่ายจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน 90 วัน นับตั้งแต่ว่างพระราชบัญญัตินี้มาถึง สภาผู้แทนราษฎร ถ้าพิจารณาไม่เสร็จภายใน 90 วัน ให้อธิบายว่าสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนั้น¹⁹ และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนี้ต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรแบ่งออกเป็น 3 วาระ

วาระที่ 1 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่ 1 ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาและลงมติว่าจะรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยดังกล่าว สภากจะให้คณะกรรมการพิจารณา ก่อนรับหลักการก็ได้ โดยที่คณะกรรมการพิจารณาจะไม่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และเมื่อพิจารณาแล้ว ก็ทำข้อเสนอแนะให้แก่สภาเพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัย

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกเป็นผู้เสนอ ถ้าคณะกรรมการรับร่างพระราชบัญญัตินี้ไปพิจารณา ก่อนที่สภากจะลงมติ ก็ให้รอการพิจารณาไว้ก่อน จนกว่าที่ประชุมอนุมัติ แต่ต้องไม่เกิน 60 วัน

ในการพิจารณาเมื่อลงมติในวาระที่ 1 รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาในลำดับต่อไปเป็นวาระที่ 2 แต่ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติได้ ร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นอันตกไป

วาระที่ 2 การพิจารณาในวาระที่ 2 เป็นการพิจารณาในรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติ โดยมีวิชาการร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการที่ดูแลหรือคณะกรรมการเต้มสภาพ

ตามปกติให้พิจารณาเร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการที่สภามีดัง การพิจารณาโดยคณะกรรมการเต็มสภา จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อคณะรัฐมนตรีรองขอ หรือเมื่อสมาชิกเสนอญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า 20 คน และที่ประชุมอนุมัติ

วาระที่ 3 เมื่อได้พิจารณาเร่างพระราชบัญญัติในวาระที่ 2 เสร็จแล้ว ให้สภा�ผู้แทนราษฎรพิจารณาเป็นวาระที่ 3 ซึ่งการพิจารณาเร่างพระราชบัญญัติในวาระที่ 3 นี้ ไม่มีการอภิปราย และให้ที่ประชุมลงมติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ ในกรณีที่สภा�ผู้แทนราษฎรลงมติในวาระที่ 3 ไม่เห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นอันตกไป แต่ในการที่สภามีมติในวาระที่ 3 เห็นชอบด้วยกัน ร่างพระราชบัญญัติได ให้ประธานสภा�ผู้แทนราษฎรดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อวุฒิสภา ต่อไป²⁰

2.2.3 การพิจารณาเร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา เมื่อร่างพระราชบัญญัติซึ่งสภा�ผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและให้ความเห็นชอบแล้วมาถึงวุฒิสภา วุฒิสภาก็ต้องพิจารณาเร่างพระราชบัญญัตินี้ให้เสร็จภายใน 60 วัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้านการเงิน วุฒิสภาก็ต้องพิจารณาภายใน 30 วัน ทั้งนี้เว้นแต่สภा�ผู้แทนราษฎรจะได้ลงมติขยายเวลาออกไปเป็นนิเดช โดยกำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึง วันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินี้มาถึงวุฒิสภา ถ้าวุฒิสภานี้ไม่ได้พิจารณาเร่างพระราชบัญญัตินี้ให้เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว จะถือว่าวุฒิสภาก็ได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินี้

ในการพิจารณาเร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ วุฒิสภาก็ต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนี้มาถึงวุฒิสภา ถ้าพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวนั้นให้ถือว่าวุฒิสภาก็ได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนั้น

การพิจารณาเร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา ก็จะพิจารณาเป็น 3 วาระ เช่นเดียวกับกับของสภा�ผู้แทนราษฎร

การพิจารณาในวาระที่ 1 วุฒิสภาก็จะพิจารณาและลงมติว่าจะรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้หรือไม่เห็นชอบด้วยกันสภा�ผู้แทนราษฎร

การพิจารณาในวาระที่ 2 วุฒิสภาก็จะพิจารณาเร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการชิกการที่สภามีดัง หรือกรรมการชิกการเต็มสภา ซึ่งขึ้นตอนการพิจารณาแบบบัญญัติ และการพิจารณาเร่าง

พระราชบัญญัติคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีลักษณะ เช่นเดียวกับการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร

การพิจารณาในวาระที่ 3 ให้ที่ประชุมวุฒิสภาลงมติว่าเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วย

กับสภาผู้แทนราษฎร หรือถ้าการพิจารณาในวาระที่ 2 ของวุฒิสภาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ที่ประชุมลงมติว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ให้แก้ไขเพิ่มเติม

(1) กรณีที่วุฒิสภามติเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ถ้าวุฒิสภามติในวาระที่ 3 เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่มีการแก้ไข ก็ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหาภัชตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

(2) กรณีที่วุฒิสภามติไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ถ้าวุฒิสภามติในวาระที่ 1 หรือวาระที่ 3 ไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ก็ให้ยกยื่นร่างพระราชบัญญัตินี้ไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินี้คืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ก็ต่อเมื่อเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันได้ล่วงพ้นไปนับแต่วันที่วุฒิสภามติส่งร่างพระราชบัญญัตินี้คืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยกยื่นไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอาจกรร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้กันที แล้วถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิม ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหาภัชตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้เป็นกฎหมายได้

(3) กรณีที่วุฒิสภากำกับเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ ถ้าวุฒิสภากำกับเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบแล้ว ก็ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติที่กำกับเพิ่มเติมนี้ไปยังสภาผู้แทนราษฎร ในการนี้ เช่นว่านี้ให้สภาทั้งสองแห่งตั้งบุคคลที่เป็นหรือไม่ได้เป็นสมาชิกแห่งสภานี้ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการพิจารณาร่วม เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ แล้วให้คณะกรรมการพิจารณาร่วมนี้รายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการพิจารณาร่วมได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วย

แสดงว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหาปัชตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

แต่ถ้าสภานี้งสภาได้ไม่เห็นชอบด้วยกันร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการชิกการร่วมพิจารณาเสร็จแล้ว ก็ให้ยกยื่นร่างพระราชบัญญัตินี้ไว้ก่อน สภานี้แทนราษฎรจะยกมติหาราษฎร์ให้ก็ต่อเมื่อเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันได้ล่วงพ้นไป นับแต่วันที่สภานี้งสภาได้ไม่เห็นชอบด้วย ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยกยื่นไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน สภานี้แทนราษฎรอาจหยนยกร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้กันที่ ถ้าสภานี้แทนราษฎรลงมติขึ้นยังร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการชิกการร่วมได้พิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภานี้แทนราษฎรแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้nthูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหาปัชตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้²¹

2.2.4 การที่พระมหาปัชตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย ร่างพระราชบัญญัติได้พระมหาปัชตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมาขึ้นรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินี้ใหม่ ถ้ารัฐบาลลงมติขึ้นยังตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้nthูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหาปัชตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหาปัชตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

2.2.5 การประกาศใช้กฎหมาย กฎหมายที่ผ่านกระบวนการต่างๆ มาแล้วจะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อมีการประกาศใช้ โดยนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือเมื่อรัฐสภาได้ผ่านกฎหมายฉบับใดออกมานแล้ว จะมีตราประทับว่า "เป็นกฎหมาย" ไว้ที่ใบหน้าสุดของฉบับพิมพ์ไว้เนื่องและมีการรับรองโดยผู้อำนวยการกองป्रบก สำนักเลขานุการรัฐสภาว่า "ถูกต้องตามมติของรัฐสภา" จากนั้นก็ลงให้สำนักเลขานุการรัฐมนตรี เนื่องพิมพ์ลงกระดาษพระบรมราชโองการโดยจัดทำเป็น 2 ชุด พร้อมคำรับรองของเจ้าหน้าที่ในความถูกต้องว่า "ข้าพระพุทธเจ้าย...

ท่าน 3 ครั้ง ขอเดชะ” แล้วลังไบยังสำนักราชเลขาธิการ ដื่อเล่นประมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย หลังจากทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว เก็บไว้ที่สำนักราชเลขาธิการฉบับหนึ่ง และเก็บไว้ที่สำนักเลขาธิการคณารสูนตรีฉบับหนึ่ง ตัวตันฉบับของกฎหมายจะมีตราประทับ 4 ดวง คือตราพระมหาโองการ, ตราไօราพต, ตราแหงษ์พมาน และตราพระครุฑ์พ่าห์ จากนั้นก็ลงนามพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา และจะมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้²²

3. กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษในพระวินัย

3.1 ความนำ

ก่อนที่จะกล่าวถึงกระบวนการบัญญัติความผิดและโทษในพระวินัย ควรจะได้เข้าใจสถานภาพของศาสตราจารย์กับอาณาจักรก่อน ศาสตราจารย์คืออำนาจปักครองทางศาสนา ส่วนอาณาจักรหมายถึง เชตแตนท้ออยู่ในอำนาจการปักครองของรัฐนั้น ๆ หรืออำนาจปักครองของบ้านเมืองซึ่งตามความเข้าใจของคนทั่วไปมักจะใช้ความคุ้กคามคำว่า พุทธจักร ซึ่งหมายถึงอำนาจการปักครองของพุทธศาสนา²³

ในราชฉนั้น อาณาจักรกับพุทธจักรจึงมีส่วนแยกต่างกัน กล่าวคืออาณาจักรอันเป็นดินแดนเขตการปักครองของรัฐนั้น ราชภูมิกชนท้ออยู่ในเขตแดนของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแห่งรัฐ แม้จะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม จะปฏิเสธหรืออ้างเหตุผลใด ๆ เพื่อไม่ยอมรับกฎหมายไม่ได้ จะบอกศัคีน บอกเลิกก็ไม่ได้ ถ้าไม่ยอมรับกฎหมายของรัฐนั้น ๆ ก็อาจขอโอนลูกชาติไปเป็นพลเมืองของรัฐอื่น แต่ไม่ว่าจะเป็นพลเมืองของรัฐใดก็ต้องตกลอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้นอีก การอยู่ภายใต้กฎหมายจึงมิใช้เป็นความล้มเหลวแต่เป็นการบังคับ

แต่ในทางพุทธจักร ผู้ที่จะมาเป็นภิกษุในพุทธศาสนาทุกคนเข้ามาด้วยความล้มเหลวใจเต็มใจ เลื่อมใสศรัทธา โดยไม่มีการบังคับจะเกณฑ์ การที่ได้รับตามประسنศจะเข้ามาเป็นนักบวชของพุทธศาสนาเกี่ยวกับความว่ามีความเต็มใจที่จะยอมรับอำนาจการปักครองของพุทธศาสนา ครั้นเข้ามาแล้วความเลื่อมใสศรัทธาลดลง หรือจะด้วยความจำเป็นได้ ที่ไม่สามารถจะคงสภาพความเป็นนักบวชอยู่ได้อีกต่อไป ก็มีสิทธิ์โดยสมบูรณ์ที่จะบอกลาสิกขาบทออกไปเป็นชาวสามเติมโดยไม่มีความสามารถบังคับ หรือจำต้องสิทธิ์ของเข้าได้

ฉะนั้น การที่พระเจ้ามาหรือออกไปจากพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความสมควรใจ เมื่อ
ได้รับเช้ามาแล้วและยินดีที่จะอยู่ในบรรพุทธศาสนาต่อไปก็ต้องปฏิบัติตามพระวินัยที่ พราหมณเจ้าทรง
บัญญัติไว้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องถูกลงโทษตามบทบัญญัติของพระวินัยนั้น ๆ

รายรู้ที่สำคัญอยู่ในอาณาจักร รัฐบาลแห่งอาณาจักรนี้ลักษณะโดยชอบธรรมที่จะตราภู-
หมายออกมั่งคับใช้ ไม่ว่าจะตราโดยบุคคล คณะบุคคลหรือตัวแทนราษฎร์ตาม เพราะถือว่า
เป็นรัฐบาลของประชาชน ซึ่งได้มารโดยประชาชน และปกครองเพื่อประชาชน การปกครองหรือ
ตราภูหมายใด ๆ ออกใช้ ถือว่าทำไปตามเจตนาرمณของประชาชน ถ้ารัฐบาลที่เลือกไปแล้วทำ
ผิดเจตนาرمณ ประชาชนก็ยอมจะถอดถอนอำนาจคืนมาเสียได้โดยไม่เลือกรัฐบาลชุดนั้นอีกต่อไป
แต่สถานภาพของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นศักดิ์ ความเป็นศักดิ์ทางได้มา
ด้วยพระองค์เอง และทรงประภาศคำสอนของพุทธศาสนาของ จนได้รับการยกย่องจากคนทั่วไป
ทั่วโลกในอันดับความเป็นศักดิ์ให้พระองค์ไม่ ความเป็นศักดิ์จึงมิได้เกิดจาก
เจตนาرمณของพระเจ้า แต่เรียกคืนหรือถอดถอนความเป็นศักดิ์จากพระองค์ไม่ได้ พระองค์
ทรงมีอำนาจโดยสมบูรณ์ที่จะบัญญัติพระวินัยได้ ออกแบบมั่งคบใช้กับกิจขุของพระองค์ตามที่ทรงเห็น
สมควร ได้ทรงเรียกร้องให้พระองค์ทรงมอบอำนาจให้ผู้อื่นออกแบบก็ไม่ได้ เพราะจะไปกระทบ
กระเทือนต่อกำลังคุรุทักษิริกาญจน์ต่อพระองค์

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ประเสริฐมีคุณสมบัติเด่นเหนือจาก
มนุษย์ธรรมชาติทั่วไป ทรงเป็นลัพธ์ภูมิรัฐกิจลั่น ผู้รู้ทั่ว ในพระทัยเปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม เมตตา
กรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ปราศจากกิเลสตัณหา โภค โภส และโมหะ พระองค์ทรงรัก
มนุษย์และสรรพสัตว์ด้วยความบริสุทธิ์ จึงทรงยอมลำบากพระวรกายเพื่อแสวงหาสัจธรรมอันมี
เป้าหมายเพื่อนำมาโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พินทุกษ์ เพราะฉะนั้นจึงเชื่อได้อย่างสนิทใจว่าข้อ
บัญญัติเดียวกันที่เป็นไปในทางทำลายและเบี้ยวเบี้ยนซึ่งกันและกันพระองค์จะไม่ทรงบัญญัติขึ้น แต่จะทรง
บัญญัติสิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความสงบสุขของคนทุกหมู่เหล่า ให้ทุกคนและกรรมชีว กระทำแต่กรรมดี
และทำจิตใจให้ผ่องแผ้วเบิกบานอยู่เสมอ

จากการที่กล่าวมาแต่ต้น จังสามารถสรุปได้ว่า พระวินัยบัญญัติของพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะที่จะบัญญัติพระวินัยได้ ๆ ด้วยพระองค์เอง ได้อย่างสมบูรณ์โดยไม่ต้องอาศัยองค์กรอื่นใด ไม่ต้องมีรัฐสถา หรือคำแนะนำการบัญญัติเป็นวาระ เมื่อൺกระบวนการบัญญัติกฎหมาย

3.2 มูลเหตุที่ทรงบัญญัติพระวินัย

ตามปกติพระพุทธเจ้าจะไม่ทรงบัญญัติพระวินัยลึกซึ้งใด ๆ โดยที่ไม่มีมูลเหตุหรือเหตุการณ์ที่อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่พุทธศาสนาเกิดขึ้นเสียก่อน ในเมียที่พระพุทธเจ้าเล็งจัตประทับอยู่ใกล้เมืองเวรญาชา พร้อมด้วยพระภิกษุสาวกจำนวน 500 รูป พระสารีรุค្រเกิดความสงสัยว่า คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย พระองค์ได้ดำรงอยู่ได้นาน และของพระองค์ได้ดำรงอยู่ได้ไม่นาน และพระเหตุได้จังเป็นเช่นนั้น

พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า "...พระผู้มีพระภาคพระนามวิปัสสี พระนามลิขี และพระนามเวสสู ทรงท้อพระทัยที่เมื่อจะทรงแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวก

ทั้งหลาย อันนี้ สุตตะ เคยยะ เวiyagaranya คากา อุกาน อิติวุตตะ ชาดก อัพนุตรธรรม เวทลัล ของพระผู้มีพระภาคทั้งสามพระองค์นี้มีน้อย ลึกชานมาก ไม่ได้ทรงบัญญัติ ปัจจุบันก็มิได้ทรงแสดงแก่สาวก ..."²⁴

จังทำให้คำสั่งสอนของทั้งสามพระองค์ดำรงอยู่ได้ไม่นาน

" ... ส่วนพระผู้มีพระภาคพระนาม กฤลันธะ พระนามโภนาคมนะ และพระนามกัสสปะ มิได้ทรงท้อพระทัยเมื่อจะทรงแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวกทั้งหลาย

อันนี้ สุตตะ เคยยะ เวiyagaranya คากา อุกาน อิติวุตตะ ชาดก อัพนุตรธรรม เวทลัล ของพระผู้มีพระภาคทั้งสามพระองค์นี้มีมาก ลึกชานมากทรงบัญญัติ

ปัจจุบันก็ทรงแสดงแก่สาวก ..."²⁵

จังทำให้คำสั่งสอนของทั้งสามพระองค์ดำรงอยู่ได้นาน

จากคำกล่าวนี้แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าการแสดงพระธรรมโดยผู้สัมมา บัญญัติลึกซึ้งมาก และการแสดงปาติโมก्ष เป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้คำสอนของศาสนาดำเนินอยู่ได้นาน เมื่อพระสารีริกได้ทราบดังนี้แล้วจึงกราบบูชาให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติลึกซึ้ง แต่พระองค์ทรงให้รอไว้ก่อน จนกว่าภิกษุเหล่านี้จะกระทำการได ๆ ที่เป็นที่ตั้งแห่งกิเลสอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศาสนาเสียก่อน โดยทรงอ้างว่า ภิกษุทั้งหลายยังไม่แสดงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ (กิเลส) ให้ปรากฏ เนื่องยังมีพระราชน้อย หมู่ภิกษุยังไม่แพร่หลาย และหมู่ภิกษุยังไม่บริบูรณ์ด้วยลักษณะยังไม่เข้าใจ ซึ่งอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย จึงยังไม่บัญญัติลึกซึ้งตามมาตราตามมาประสาคนหมุ่มาก ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าถ้าปล่อยไว้ ก็จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่พุทธศาสนา จึงทรงเริ่มนับบัญญัติลึกซึ้งต่อไป โดยทรงเริ่มเป็นขั้นตอน

3.3 ขั้นตอนการบัญญัติพระวินัย

3.3.1 มูลเหตุแห่งการบัญญัติ ดังได้กล่าวมาแล้วว่าพระพุทธเจ้าจะไม่ทรงบัญญัติลึกซึ้งหากบทใด ๆ ขึ้นก่อน จนกว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้น โดยมีภิกษุรูปหนึ่งรูปใดได้กระทำการใด ๆ ลงไว้ ไม่ว่าทางกาย หรือ วาจา อารามโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ อาจโดยรู้เท่าถึงการณ์หรือไม่รู้เท่าถึงการณ์ หรืออาจคิดว่าพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติห้ามเรื่องนั้น ๆ ไว้ เมื่อได้กระทำการใด ๆ ขึ้นแล้วก็นำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่สังฆ หรือพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความแตกแยก คนไม่เลื่อมใสศรัทธา ถูกตัดนินทา หรือบางกรณีอาจผิดกฎหมายของบ้านเมืองด้วย หรือไม่เกิดความครั้งภิกษุได้ทำอะไรไว้ลง ไม่แล้วเกิดความไม่แน่ใจ ไม่สบายนิ่ง อยู่ไม่เป็นสุข ก็นำปัญหานั้นขึ้นกราบบูชา ภาระพระพุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่าการจะทรงบัญญัติพระวินัยทุกครั้งจะต้องเริ่มต้นด้วยการเกิดปัญหาขึ้นในหมู่สังฆก่อนเสมอ ดังตัวอย่างเช่น การบัญญัติปาราชิกกัมพ์ ซึ่งถือเป็นโทษสถานหนักที่สุด ผู้ใดต้องเข้าแล้วชาติจากความเป็นภิกษุ ปาราชิกกัมพ์มี 4 ลักษณะ คือ 1 ภิกษุเสพเมธุ 2 ภิกษุถือเครื่องของที่เจ้าของไม่ได้ให้ 3 ภิกษุแกล้งห้ามนุษย์ให้ตาย 4 ภิกษุอวดอุตติริมุนสธรรม

ก่อนที่จะทรงบัญญัติพระราชกฤษฎีก์สืบ ล้วนมีมูลเหตุที่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่พังก์ก่อนทึ้งสิ้น คือ

1. ภิกษุเสพเมตุน มีมูลเหตุมาจากพระสุกิณี ได้ไปเสพเมตุนกับนางปุราณทุติยิกาชั่งเดยเป็นภารยาเగ่ามากก่อนที่พระสุกิณีจะออกบวช ด้วยท่านแรงอ่อนแหนของมารดาไม่ไหวที่อ่อนวอนให้พระสุกิณีช่วยลีบหายจากไว้ให้ ประกอบกับพระพุทธเจ้าก็มิได้ทรงบัญญัติห้ามเรื่องนี้ไว้ ก่อน พระสุกิณีจึงได้เสพเมตุนกับภารยาเเก่ถึง 3 ครั้ง²⁷ หลังจากได้ทรงทำสิ่งนี้แล้ว พระสุกิณีรู้สักเดือดร้อนรำคาญเป็นอันมาก และภิกษุเหล่านี้นักได้นำความชั้นกรากทูลแด่พระพุทธเจ้า หลังจากทรงได้ส่วนครบทรุณความแล้ว พระองค์ทรงบัญญัติปฐมປาราชิกลิกขานหัวว่า "ภิกษุได้เสพเมตุนธรรม เป็นปาราชิก หาสังวาสมีได"²⁸

2. ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ มีมูลเหตุมาจากพระชนิยะ ภูมภารบุตร ในพุทธลอกลงเจ้านักงานดูแลรักษาไม่ดีไว้ซ้อมแปลงพระนศรามมภัย ของพระเจ้าพิมพิสาร เพื่อนำเข้าไม้เนื้ามาสร้างกุฎิของตน เมื่อข่าวมั่นพระหลายออกไปคนก็แห่งโถหัวพระชนิยะ เชื้อสายพระศากยบุตรไม่ลงทะเบียน ทุกศิล บุดเต็จ นำความเสื่อมเสียมาสู่พศศศศศานา พระพุทธเจ้าจึงทรงรับสั่งให้ประชุมสังฆ แล้วทรงบัญญัติยປาราชิกลิกขานหัวว่า " omnิ ภิกษุไดถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ ด้วยลักษณะพ่างความเป็นชนิยะ ... แม้ภิกษุนักเป็นปาราชิก หาสังวาสมีได"²⁹

3. ภิกษุแกลังข่มมนุษย์ให้ตาย มีมูลเหตุมาจากภิกษุหลายรูปได้ฟังพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมหัวข้อ อสุกกาชาด ชั่งบรรยายถึงความไม่สุขไม่งามของร่างกายอันเบรี่ยบประดุจชาดก หลังจากทรงแสดงธรรมแล้วได้ทรงหลีกเร้นไปประทับในปานานถึงครึ่งเดือน ภิกษุเหล่านี้ได้ใจชากันถึงเรื่องอสุกกาชาธรรม แล้วให้เกิดความรังเกียจเกลียดชังร่างกายของตนเองเป็นยิ่งนัก จึงได้พากันปลงชีวิตตนเอง หรือไม่ก็ช่วยกันปลง ครั้นต่อมาความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงรับสั่งให้เรียกประชุมสังฆ และทรงบัญญัติยປาราชิกลิกขานหัวว่า " omnิ ภิกษุได จงใจปราการกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศัลศตราอันจะผลิตชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนักเป็นปาราชิก หาสังวาสมีได"³⁰

4. ภิกษุอวตอุตติริมนุสธรรม มีมูลเหตุมาจากปีหนึ่งเกิดช้ำยากมากແง การทำนาหากินของราชภารีดีเคือง เป็นผลให้กราบทกรະ เทือนต่อการบัญชาดของบรรดาภิกษุ ภิกษุจึงได้ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ชาวบ้านน้ำช้ำเวลาหารมาด้วยตามเดิม จึงตกลงกัน

ว่าให้กล่าวว่าอุดตุณสธรรมแก่กันและกัน ว่าภิกขุรูปได้ถามขึ้นได้ ต่างก็ยกย่องอวด กันจนเลือด流汗ใจชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก จึงพากันนำเข้าวิปลาอาหารมาถวาย ถึงขนาดตัวเอง บิดามารดา บุตรและภรรยา ยอมให้อด เพื่อนำมาถวายภิกขุแทน ภิกขุเหล่านี้จึงอ้วนหัวน้ำมันสมบูรณ์ผิวนรมผ่องใส ในขณะที่ชาวบ้านอดอย่างพิวโหห ต่อมากว่านี้ทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงมีรับสั่งให้เรียกประชุมสังฆ ได้ทรงดำเนิน แล้วแสดงธรรมสั่งสอน แล้วได้ทรงบัญญัติจดตลาดปาราชิกลิกขานหัวว่า "อนั้น ภิกขุใดไม่รู้แนวทาง กล่าวอุดตุณสธรรม ... แม้ภิกขุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมได้"³¹

3.3.2 การประชุมสังฆเนื้อบัญญัติลิกขานบท หลังจากมีมูลเหตุเกิดขึ้นแล้ว ขึ้นต่อมาการคือการประชุมสังฆ การที่รอให้เกิดเหตุเสียก่อนแล้วจึงค่อยเรียกประชุมสังฆ จะทำให้เกิดข้อสงสัยได้ว่าทำไมจึงต้องรอให้เกิดเรื่องเสียก่อนแล้วจึงทรงบัญญัติ จะทรงบัญญัติเพื่อป้องกันไว้เป็นการล่วงหน้าก่อนไม่ได้หรือ เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นอัพพัญญูรู้แจ้ง น่าจะทรงทราบล่วงหน้าได้ว่าการที่คนหมู่มากมาอยู่ร่วมกันน่าจะเกิดบัญญาอะไรตามมาบ้าง ผู้ที่มานาบุชื่อนพุทธศาสนาแต่ละคนล้วนเคยเป็นปุถุชนคนธรรมดามาก่อน จิตใจยังมีกิเลส ตัณหา โลภ โกรธ หลง และยังตัดไม่ขาดจากรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส การที่จะทรงบัญญัติห้ามไว้เสียก่อนก็น่าจะอยู่ในวิสัยที่จะทรงกระทำได้

การที่จะตอบคำถามนี้จะต้องพิจารณาให้ถึงสถานภาพของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นศาสดา เป็นนักปักครองในบุทธจักร วิสัยของนักปักครองที่ดี แม้รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นแต่ถ้ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร ก็จะไม่ประกาศออกมามาให้ประจักษ์ เพราะจะทำให้ดูเป็นคำล้อหรือคำปราบค์ที่เลื่อนลอย ขาดน้ำหนัก ลุคดอยบัญญัติเมื่อเกิดเหตุการณ์อันน่าสูญเสียจริง ๆ ไม่ได้ เพราะดูมีความสมจริงกว่ากันมาก คือสรุปง่าย ๆ ว่าที่ทรงบัญญัติพระวินัยหลังจากมีเหตุการณ์จริง เกิดขึ้นเสียก่อนก็ด้วยทรงประสงค์จะสอนภิกขุเหล่านี้จากเหตุการณ์จริง เพื่อจะได้ชี้ให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้น สังผลเสียหายอย่างไร สิ่งนี้ไม่ควรทำอีกต่อไป เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนี้ การที่พระองค์ทรงกระทำเช่นนี้จะช่วยให้กฎสังฆเข้าใจเนื้อหาสาระของพระบัญญัติได้อย่างกระจังแจ้ง กว่าการที่จะมาเน้นอธิบายเอาอย่าง ๆ โดยที่เหตุการณ์มีอะไรยังไม่เกิดขึ้นเลย

เมื่อกิจลุส่มามาประชุมพร้อมกันแล้ว พระองค์จะทรงเริ่มต้นด้วยการป্রารักษ์เรื่อง-ราวดีเกิดขึ้น แล้วทรงซักถามໄต่สวนว่าเป็นความจริงตามที่มีข่าวเล่าลือกันหรือไม่ และทรงซักถามถึงเหตุผลที่ได้กระทำสิ่งนั้น ๆ ลงไป การໄต่สวนของพระองค์นั้นทรงได้สวนหึ้งจากเจ้าตัวผู้กระทำผิดเองและจากบุคลภายนอกด้วย และบางกรณีมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาด้วย เช่น กรณีพระชนิษฐ์หลอกหลวง เอาไม้ที่มีไว้ซ้อมแปลงพระครमมาสร้างบุญของตน ก็ได้ทรงสอบถามจากอดีตผู้พิพากษาที่เข้ามานานว่า ตามกฎหมายบ้านเมือง การซื้อยากรับประทานบดิริราชาเท่าไร มีการลงโทษหนักเบาสถานใด เป็นต้น หลังจากดำเนินการได้สวนว่าเป็นความจริง และเจ้าตัวยอมรับผิดแล้ว ก็ทรงดำเนินชี้โทษให้เห็น และมีการแสดงลงธรรมสิ่งสอน จากนั้นก็ทรงบัญญัติลิขขานบทของพระบุทธเจ้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะยกตัวอย่างกรณีพระชนิษฐ์ในยามีช่องทางราชการมาสร้างบุญของตนของดังต่อไปนี้

*สำดันนี้ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมกิจลุส์ ในการเดินทางไปเมืองเค้า นั้น ในพระเดชตรากรเกิดนี้ แล้วทรงสอบถามกำหนดการของพระชนิษฐ์ ภูมิการบุญตรวจ ดูกรชนิษฐ์ ข่าวว่าเชอได้ถือเอาไม้ช่องหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไป จริงหรือ ?

ท่านพระชนิษฐ์กล่าวว่า จริง พระบุทธเจ้าเช้า

พระผู้มีพระภาคพระบุทธเจ้าทรงดีเดียนว่า ดูกรโมฆะ ภารกิจของเชอที่นี้ ไม่เหมาะสม ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ให้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ใจเชอจังได้ถือเอาไม้ช่องหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปเปล่า การกระทำของเชอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเป็นไปอย่างอันดงของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว

ก็สมัยนั้นแหลก มหาอามาตย์ผู้พิพากษาเก่าคนหนึ่งนั่งในหมู่กิจลุส์ นั่งอยู่ไม่ห่างพระผู้มีพระภาค จังพระองค์ได้ตรัสพระราชวินัยต่อภิกษุรูปนี้ว่า ดูกรภิกษุ พระเจ้ามิผิสารจะ omn เสนนาคราชจันทร์ได้แล้ว พระหารชีวิตเสียบ้าง จงจ้าไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง เพราะทรัพย์ประมาณเท่าไรหนอ ?

ภิกษุรูปนี้นั่นกราบบูลว่า เพราะทรัพย์มากหนึ่งบ้าง เผราะของครัวค่าน้ำหนึ่งบ้าง เกินน้ำหนึ่งบ้าง พระบุทธเจ้าเช้า

แท้จริงสมัยนั้น ทรัพย์ 5 มาสก์ในกรุงราชคฤห์ เป็นหนึ่งบาท

ครั้นพระดูมีพระราชกรณิการติดอกท่านพระภูมิฯ ถุนภารบุตร โดยเฉพาะอย่าง
แล้ว จังควรสักไข้หังความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมีก็มาก
ความเป็นคนไม่สันโถง ความคลุกคลี ความเกี่ยวกับร้าน ครัวสุดยอดหังความเป็นคนเลี้ยงง่าย
ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโถง ความชัดเจลา ความจำกัด อาการที่น่า
เลื่อมใส การไม่เหมาะสม การประราษนาความเพียร โดยเฉพาะอย่าง แล้วทรงกระทำธรรมภิกขา
ที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกิรภิกษุทั้งหลาย เผรະเหตุนั้นแหล เราจักนัญญติลิกขานภากภิกษุทั้งหลาย อាមัย
อันอาจประโภท 10 ประการดือ เพื่อความรับว่าดีหังสงส์ 1 เพื่อความส้าราญหังสงส์ 1
เพื่อช่บุคคลผู้เก้อยาก 1 เพื่ออยู่ส้าราญหังภิกษุผู้ศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบัง
เกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยังชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นหังพระลักษ-

ธรรม 1 เพื่อถือพระวินัย 1

ดูกิรภิกษุทั้งหลาย ก็เมลพวงเครื่องยกลิกขานภานชั้นแสลงอย่างนี้ มีดังนี้

อนั้ง กิรภุได ถือเอกสารพธยอันเจ้าของ ไม่ได้ให ด้วยส่วนบุคคลความเป็น
ชั้นอย พระราชาทั้งหลาย จังใจไดแล้วพึงประหารเลียบ้าง จองจ้าไวบ้าง
เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริการว่า เจ้าเป็นใจ เจ้าเป็นแค甫ลา เจ้าเป็น
คนหลง เจ้าเป็นช โนย ใน Narendra ถือเอกสารพธยอันเจ้าของ ไม่ได้ใหเห็นปาน
ได กิรภุถือเอกสารพธยอันเจ้าของ ไม่ได้ใหเห็นปานนั้น แม่กิรภุนี้ ก็เป็น
บำรุง ก้าสังวาสมีได

ลิกขานภานี้ ย่อมเป็นอันพระดูมีพระราชกรณิการนัญญติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วย
ประการฉนั๊³²

3.3.3 การบัญญติอันบัญญติ การบัญญติพระวินัยก็มีลักษณะเหมือน ๆ กับการบัญญติ
กฎหมาย คือไม่มีกฎหมายบันไดที่ตราออกมาใช้แล้วมีเนื้หาครอบคลุมส่วนหนึ่งไม่มีช่องโหว่ให้

*หมายถึงข้อความที่ยกมาจากพระไตรปิฎก

มีการกระทำผิดในลักษณะเดียวกับที่บัญญัติไว้ก่อนแล้วได้อีก จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติมอยู่เสมอ พระวินัยก็ทำนองเดียวกันนี้ คือหลังจากทรงบัญญัติพระราชบัญญัติไปแล้ว ก็มักจะมีการทดลองเลี่ยง กระทำการผิดในลักษณะที่คล้ายกับที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว โดยอ้างว่าเนื้อหาของพระบัญญัติตามที่ได้ครอบคลุมถึงการกระทำนั้น ๆ จนเป็นเหตุให้ต้องบัญญัติพระราชบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นมาอีกด้วยอย่างเช่นกรณีบัญญัติพระราชบัญญัติเรื่อง พระสุกินน์ เสพเมณุกับภารยาเก่า ได้ทรงบัญญัติไว้แล้วว่า "ภิกษุได้เสพเมณุธรรม เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้"³³ ทั้ง ๆ ที่ทรงบัญญัติไว้ เช่นนี้แล้ว ครั้นต่อมาภิกษุยังมีภิกษุรูปหนึ่งได้เสพเมณุกับลิงตัวเมียอีก โดยอ้างว่าพระบัญญัติเดิมห้ามเสพเมณุกับเฉพาะหญิงมนุษย์เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับลิงตัวเมีย จึงเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติพระราชบัญญัติของข้อนี้ขึ้นอีกว่า "อนิจ ภิกษุได้เสพเมณุธรรม โดยที่สุคแม้มีในลัตต์ติรัจนาตัวเมีย เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้"³⁴ และบางครั้ง บางกรณีแม้จะมีพระราชบัญญัติหนึ่งแล้วก็ยังต้องเพิ่มเป็นพระราชบัญญัติสอง สาม ขึ้นมาอีก

3.3.4 ส่วนประกอบของพระวินัยบัญญัติ ถ้าเราลองพิจารณาพระวินัยบัญญัติแต่ละลักษณะที่ให้ครบถ้วนกระบวนการ แล้วจะเห็นได้ว่าประกอบด้วยล่วงต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1 พระบัญญัติ อันได้แก่บัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีมูลเหตุแห่งการบัญญัติ และมีกระบวนการบัญญัติตั้งที่กล่าวมาแล้ว

2 พระอนุบัญญัติ อันได้แก่บัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นภายหลัง คือหลังจากที่ทรงบัญญัติพระราชบัญญัติไปแล้ว ต่อมามีผู้กระทำการผิดในลักษณะคล้ายกันอีก เพราะเนื้อความของบัญญัติเดิมครอบคลุมไม่ถึง

3 ลักษณะทวิภาค คือการจำแนกแยกและอธิบายค่าแต่ละค่าในเนื้อหาของพระบัญญัติ เช่น อธิบายว่า ภิกษุ, สือເເວາ, ຈອງຈາ, ທາສິງວາສມີໄດ້ ໂລະ ຄໍາຕ່າງໆ ເລັ່ນໜ້າມາຄວາມວ່າຂໍ້າງໄວ

4 บทบาทนี้ย คือข้อความที่ท่านจำแนกไว้เป็นหมวด ๆ เช่น กรณีเสพเมณุ ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธี ท่านจำแนกไว้มากมาย แต่จะยกตัวอย่างมาให้ดู เช่น หมอดมນุลลิตี 27 จตุกกะ³⁵ ท่านแยกย่อยออกเป็น

1) ภิกษุพაผู้หญิงมาในลำนักภิกษุ แล้วให้กับองค์กำเนิด (อวัยวะลีบันธุ์) ต้องปาราชิก

- 2) ภิกขุพำนัชถูงมานในสำนักภิกขุ แล้วให้คร่อมองค์กำเนิด ต้องปราศจาก
- 3) ภิกขุพำนัชถูงมานในสำนักภิกขุ แล้วให้ออมองค์กำเนิด ต้องปราศจาก
- 4) ภิกขุพำนัชถูงผู้เดี่ยวนามาในสำนักภิกขุ แล้วให้หัน ให้คร่อม ให้ออม องค์กำเนิดต้อง

ปราศจาก

- 5) ภิกขุพำนัชถูงผู้หลับมาในสำนักภิกขุ แล้วให้หัน ให้คร่อม ให้ออม องค์กำเนิดต้อง

ปราศจาก

- 6) ภิกขุพำนัชถูงผู้เดี่ยวนามาในสำนักภิกขุ แล้วให้หัน ให้คร่อม ให้ออม องค์กำเนิดต้อง

ปราศจาก

- 7) ภิกขุพำนัชถูงผู้แพลมามาในสำนักภิกขุ แล้วให้หัน ให้คร่อม ให้ออม องค์กำเนิดต้อง

ปราศจาก

ฯลฯ

5. วินิจฉัยดู ได้แก่ เวื่องอันเป็นกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้วพระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยว่า ผิดตามสิกขานะนั้น ๆ หรือไม่ แต่ละสิกขานะจะประกอบด้วยกรณีตัวอย่างมากมาย ถ้าจะเทียบตัว สิกขานะก็ได้แก่ตัวกฎหมายของบ้านเมือง วินิจฉัยดูก็ได้แก่ คำพิพากษาของศาลฎีกาของแต่ละคดี นั่นเอง

3.3.5 การประกาศใช้พระวินัย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยสิกขานะได้ ทั้งแม้ ถ้าเปรียบเทียบกับกฎหมายก็จะเห็นได้ว่าขั้นตอนต่อไปก็คือการประกาศใช้ การประกาศใช้กฎหมายเกิดขึ้นภายหลังจากที่พระมหาบัตรีทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

แต่การประกาศใช้พระวินัยสิกขานะได้ ๆ ไม่ต้องดำเนินการหลายขั้นตอนเหมือนกฎหมาย ทั้งนี้因为พระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดา ทรงบัญญัติพระวินัยด้วยพระองค์เอง หลังจากเกิดมูลเหตุ ให้ทรงบัญญัติสิกขานะ แล้วก็เรียกประชุมสมมิทัณฑ์ให้ส่วน เมื่อได้ความสมจังหวังแล้วก็ทรงกระทำ "ธรรมมีกถา" คือการแสดงธรรมเพื่อสั่งสอนเช่นไรให้หนูนกได้ตีชี้ว่า คุณและโทษของการกระทำ ดังกล่าวมัน ถัดจากนั้นก็ทรงบัญญัติพระวินัยสิกขานะนั้น ๆ แล้วก็ทรงประกาศพระบัญญัติในที่ประชุม ลงมติเมื่อวันนั้น แล้วก็ให้เข้าร่วมประชุมกับออกกล่าวต่อ ๆ กันไปว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย สิกขานะได้ ๆ ขึ้นไว้แล้ว ก็เป็นอันว่าพระบัญญัตินั้นได้มีการประกาศใช้แล้ว

4. บทสรุป

เนื้อหาบทที่ 3 ทั้งหมด ได้กล่าวถึงกระบวนการนัญญาติความผิดและไทย ในกฎหมายและกระบวนการนัญญาติความผิดและไทยในพระวินัย ว่ามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ก็จะเพื่อเล็กน้อยที่พอกจะนำมาเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

1 ทั้งกฎหมายและพระวินัยถือหลักการที่สอดคล้องกันว่าการจะลงโทษผู้ใดว่ากระทำความผิดกฎหมายหรือพระวินัยได้นั้น ข้อแรกจะต้องมีการนัญญาติความผิดเสียก่อนว่า การกระทำลักษณะใดเป็นความผิดและความผิดนั้น ๆ จะต้องได้รับโทษสถานใด โดยถือหลักว่าถ้าไม่มีบันญัติไว้ก่อนว่า เป็นความผิดก็จะไม่ต้องรับโทษ

2 ขบวนการนัญญาติความผิดและไทยในกฎหมายและในพระวินัย มีลักษณะที่พอกจะเปรียบเทียบกันได้คือกระบวนการนัญญาติความผิดและไทยในกฎหมายสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา พระมหาภัตตริย์ทรงมีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงพระองค์เดียวที่จะตรากฎหมายได้ ออกใช้ ส่วนสมัยการปกครองด้วยระบบรัฐสภา อ่านใจในการตรากฎหมาย ตกลอยู่ในมือของรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร การตรากฎหมายแต่ละฉบับต้องผ่านมาได้ 3 วาระ เมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีก็นำทูลเกล้าฯ ถวายพระมหาภัตตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไชย หลังจากนั้นมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วกฎหมายนั้นก็มีผลบังคับใช้

แต่กระบวนการนัญญาติความผิดและไทยในพระวินัย พระบุษเร้าทรงเป็นศาสดาของพุทธจักร อ่านใจในการนัญญาติพระวินัยเป็นของพระองค์เอง ส่วนกระบวนการนัญญาติมีขั้นตอนคือ จะต้องรอให้เกิดเหตุการณ์อันเป็นมูลเหตุแห่งการนัญญาติขึ้นเสียก่อน แล้วก็ทรงเรียกประชุมสัมชื่อชักถาม ใต้ส่วน ตำแหน่ง อบรม สังสอน แล้วจึงทรงนัญญาติพระวินัย การประกาศใช้พระวินัย ก็ต้องกับการประกาศใช้กฎหมาย คือ กฎหมายจะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่การประกาศใช้พระวินัยจะทรงประกาศใช้ในที่ประชุมสัมชื่อ เมื่อทรงนัญญาติแล้วกิจสูงซึ่งต้องจดจำไว้และบอกกล่าวต่อ ๆ กันไปว่าพระวินัยข้อนี้ ๆ พระบุษเร้าได้ทรงนัญญาติแล้ว พระวินัยในสมัยแรก ๆ กิจสูงซึ่งใช้วิธีท่องจำต่อ ๆ กันมา จนกระทั่งสมัยหลังได้มีการลังคายนาน และมีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ทราบเท่าทุกวันนี้